

»ius non invenitur expressum, procedas aequitate servata, semper
»in humaniorem partem declinando.» Haec ex iure canonico cui se
conformat ius civile, regula LVI (1): «Semper in dubiis benigniora
»praeferenda sunt.»

3.º Rationibus. a) Qui invincibiliter ignorat legem, non tenetur
eam servare. Sed dubitans invincibiliter de legis existentia, eam
ignorat invincibiliter, cum non possit affirmare eam dari. Ergo...
b) Quia nimis onerosum esset obligare ad servandas omnes leges
dubias saepe difficiles et forte non existentes. Sed onus grave, non
est sine solida ratione, qualem nullam afferunt adversarii, imponendum. Ergo...

154. **Dico II.** Si lex est certa, et dubium de cessatione, exemptione vel adimpletione legis pars tutior est sequenda.

Prob. Quia in his casibus lex est in possessione contra libertatem. «Hinc, infert Platelli (2) inferior dubitans an Superior iuste imperet, tenetur obedire... qui certus est de voto a se emissio aut de legis validitate et dubitat an ei satisfecerit tenetur implere.» Boni auctores limitant hoc dictum ad casus dubii negativi. (Vid. Bonquillon. Theol. Mor. fund. De conscient. n. 296) (3).

155. **Dices. 1.º** Maxima pars antiquorum theologorum, si non omnes, in dubio praesertim iuris tutiorem partem esse sequendam assererant. Ergo, ut quid novum rejicienda nostra sententia.

Resp. Plures antiquorum quaestionem non attingisse; qui attingerunt forte non iisdem terminis ac recentiores sibi proposuerunt, hoc tandem certum est non deesse inter illos, qui recentioribus consentiant. v. g. S. Antoninus (4): «Eligere viam tutiorem consilii est non praecepti.» «Inter duram et benignam circa praecepta sententiam, benigna est potius caeteris paribus interpretatio facienda; quod etiam asserit Wilhelmus. Hujus ratio est, quia praecepta Dei et Ecclesiae non sunt ad tollendam omnem spirituales dulcedinem.»

Dices. 2.º S. Augustinus ait (5): «Tene certum, dimitte incertum.» Ergo communiter in dubio pars tutior est eligenda.

Resp. S. Doctorem agere de iis, qui ad mortem differunt poenitentiam, nempe quando obligatio poenitendi est certa, adimpletio vero in morte valde dubia.

Dices. 3.º S. Thomam esse contrariae sententiae, ait enim: a) «Illud autem quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam (6).» b) (7) «Si enim dubium sit, debet vel secundum verba legis agere, vel superiore consulere.» c) «Qui aliquid committit vel omittit, in quo dubitatur esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens (8).»

(1) Ff. De regul. jur.—(2) De conscient. n. 131, 3.—(3) Sanchez de Matrim. l. 2, d. 41, a. n. 31. bene nota n. 40; Suar. de Bonit. et malit. d. 12, s. 5, n. 7; Lugo de Poenit. d. 16, n. 59; J. Bucceroni S. J. qui ait: «ita dimidiatae admittere probabilissimum est admittere principia et negare conclusiones.» Inst. theol. mor. v. 1, n. 121.—(4) In l. P. tit. 3, c. 10, § 10.—(5) c. Si quis de poenit.—(6) Quodlib. 8, q. 6, a. 13.—(7) 1, 2.^{ae}, q. 96, a. 6, ad 2; Etiam 2, 2.^{ae}, q. 20, a. 1, ad 3.—(8) 4, dist. 21, q. 2, a. 3; simile habet dist. 38, q. 1, a. 3, q. 1.

Resp. Ad a) Cum S. Antonino (l. c.): «Haec enim verba D. Thomae non possunt intelligi nisi de his, ubi manifeste patet ex Scriptura, vel Ecclesiae determinatione, quod sit contra legem; et non de illis intelligit, ubi non apparet: alias sibi contradiceret in eodem libro, quod non esset credendum.» Loca b) et c) non sunt ad rem: in primo agitur de casu in quo lex est certa, excusatio vero ratione circumstantiarum incerta: in secundo, ut ipsa verba declarant «in quo dubitatur» est sermo de dubio practice-practico.

Dices. 4.º Plura capita Jur. canonici (1) dubium finiunt, allegando pro ratione, in dubiis tutiorem partem esse eligendam: ergo...

Resp. Dist. *antec.* Allegando tamquam regulam generalem cui numquam liceat derogare: neg. Tamquam regulam, quae vel juxta dicta vel ex praecepto Superioris illi casui applicanda est: conc. Primum distinctionis membrum ex locis Jur. can. in probatione adductis patet; secundum declarat Suarius: «Ut autem hoc statuat (Pontifex, tutius sequendum), necesse non est ut illud principium, in quo fundatur, in dubiis tutiorem partem esse eligendam, sumatur in universum ut necessarium ad vitandam culpam, seu tamquam praeceptum, satis enim fuerit quod Pontifex id existimaverit esse convenientius, et magis consentaneum prudentiae et juxta illud legem statuerit. Et ob eandem causam necessarium non est ut id, quod ibi Pontifex statuit (irregularitas ex dubio homicidio) ac praecepti, per se esset necessarium ex vi solius rationis naturalis; nam saepe lex positiva statuit aliquid ex prudentiali ratione, quae per se sola non induceret necessitatem, est autem sufficiens ad statuendam legem, quae necessitatem imponat (2).»

THESIS XX.

Cum obligatio est probabilis, et libertas aequae probabilis vel probabilior licet sequi libertatem.

156. **Nota. I.** Cum dubium est positivum (n. 148) dantur graves rationes pro utraque parte, hinc mens vi harum rationum potest uni prae altera parti adhaerere, cum formidine tamen oppositi. Hoc est proprie *opinari*, medium punctum inter certitudinem quae firmo assensu, et dubium quod nullo assensu adhaeret suo objecto, tenens. Opinio probabilis est, quae habet pro se fundamentum prudenti iudicio solidum eique in Scriptura, Conciliis aut Patribus aut certa ratione nihil repugnat. (3) «Nulli dubium, ait S. Augusti-

(1) Decret. l. 5, t. 12, c. 12, c. 16.—(2) De censur. D. 40, sec. 6, nn. 8-9.—(3) «Quando motum est certum, intellectus prudentis hominis non potest impelli vel sollicitari ad oppositum; et ita nulla haecesis est probabilis: quavis enim pro hac saepe sint difficillima argumenta, quae ideo etiam aliquo sensu dici possunt gravissima, tamen eliduntur per motum oppositum fidei, quod est certissimum. Unde ad veram probabilitatem secundum omnes requiritur

»nus contra academicos (1. 3. c. 20). gemino pondere nos impelli ad descendendum, auctoritatis atque rationis:» unde duplex probabilitatis fundamentum, auctoritas et ratio seu probabilitas alia est intrinseca alia extrinseca. Intrinseca est quando motivum, quo innititur, ex ipsa rei natura petitur: extrinseca, quando motivum est auctoritas eorum, qui eodem modo opinantur; intime connectitur cum praecedenti, nam probabilitas extrinseca fundatur in intrinseca: ideo enim doctorum auctoritati cedimus, quia supponimus eos quaestionem perpensis et in unam vel alteram partem prout ratio dictabat assensum suum inclinasse. Ratione virtutis seu ponderis motivi comparative sumpti, dividitur: in probabilem, aequè probabilem, probabiliorem, probabilissimam, quae juxta plures moraliter certae aequivalet. Etiam in dubie vel tenuiter probabilem, quando motivum non est quidem grave sed neque tam leve, ut non sinat judicium formidolosum pronuntiare.

II. Sedulo advertendum est, vehementer errare eos, qui arbitrantur probabilitatem minorem alicujus opinionis elidi et suffocari a majori et certa probabilitate ejus contradictoriae; nam dummodo hujus certitudo vel fere certitudo non obtineatur, motiva opinionis minus probabilis non cessant esse gravia et digna viro prudenti, ac proinde manentia in toto suo robore servant opinioni, quam fundant, totam suam probabilitatem.

III. Punctum dubium opinionum probabilium potest esse vel de sola honestate et liceitate actionis, vel de aliqua alia conditione actionis eam reddente utilem vel noxiam v. g. an aliqua materia vel forma sufficiat ad valorem sacramenti, an medicamentum sit utile vel noxium, etc. Si primum accidat actionem esse licitam dependet a dictamine conscientiae et a bona fide operantis, unde quamvis actio forte esset mala, si quis eam bona fide ex motivo honesto amplecteretur; bonam eliceret actionem. E contra in secundo, in quo consequitio effectus, quantum possibile sit certo obtinendi, independentis est ab honestate vel inhonestate actionis, unde in iis dubiis extra necessitatis casus, cum nulla alia via nisi probabili potest indigenti subveniri, tutius semper est sequendum. Innocentius XI hanc damnavit propositionem: «Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet aut conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum, utendum non est in collatione Baptismi. Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.»

»at neque Scripturae, neque traditioni, neque communi Patrum sententiae, neque rationi certae adverteretur, imo neque communibus theologorum placitis, nisi horum auctoritatem refringant novae et majoris momenti rationes.» Lacroix. Libr. 1, n. 108.

IV. Quando obligatio tutius sequendi non est certa, plures sunt inter auctores sententiae. 1.^a Eorum, qui obligant semper ad sequendam opinionem tutiorem, etsi minus tuta sit unice probabilis, imo probabilissima. Dicuntur rigoristae: «onus Christi leve, ait »Viva (1) et jugum suave reddunt intolerabile, et viam, quae »ducit ad vitam non quidem arctam, sed imperviam; cum superet »vires humanas assequi semper quod est tutius, atque adeo quod »est perfectius.» Eos damnavit Alexander VIII. confixa propositio. 3.^a «Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.»

2.^a Eorum, qui obligant ad sequendam tutiorem, si opposita non sit saltem probabilissima fere moraliter certa. Sunt tutioristae mitigati, valde accedunt rigoristis eodemque argumento repelluntur.

3.^a Eorum, qui dicunt solum licere sequi opinionem minus tutam libertati faventem si sit probabilior. Ita generatim PP. Dominiciani.

4.^a Eorum, qui idem concedunt, si opinio favens libertati sit aequè vel fere aequè probabilis. Ita senserunt nonnulli auctores saeculi elapsi et plures moderni, quibus saltem quoad modum loquendi favet S. Alphonsus in ultimis edition. Theolog. Mor.

5.^a Eorum, qui volunt licere sequi opinionem minus tutam et vere, licet minus, probabilem. Hanc ab antiquis desumptam non a se inventam, unice in praxi possibilem una cum pluribus aliis communissime propugnarunt PP. Societatis Jesu.

6.^a Paucorum, qui etiam concedunt sufficere libertati opinionem tenuiter probabilem. Sunt rejiciendi, quia non se continent intra limites prudentiae, nec videntur posse effugere aliquid damnationis ex his propositionibus: «Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis »finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter »agimus.» (2) «Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censerī probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede »Apostolica tamquam improbabilem.»

157. 1.^a Pars. Prob. 1.º Non tenemur ad id quod est aequè licitum ac illicitum omittere. Atqui si obligatio est aequè probabilis ac libertas, est aequè licitum ac illicitum obligationem dimittere. Ergo... *Maj.* patet; illicitum, est vinculum morale. Atqui ex aequo ligatus et solutus aliquo vinculo, non constringitur illo. Ergo... *Min.* prima etiam; nam eatenus illicitum est obligationem dimittere quatenus ratio suadet illam esse veram, seu legem existere. Atqui ratio ex aequo suadet legem non existere. Ergo...

(1) Theod. damnat. Alexandri VIII. 3.^a—(2) Innocentius XI. Prop. 3.^a

Confir. a) «Conscientia nihil aliud est quam applicatio scientiae ad aliquem actum: scientia autem in ratione est (1).» Ergo si ratio ex aequo suadet unum vel aliud, conscientia ad nullum constringit. b) Si lex aeterna simul diceret: ad hoc teneris, ad hoc non teneris, eo ipso ad nihil obligaret. Atqui «quod ratio humana sit» regula voluntatis humanae, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege aeterna (2).» Ergo si ratio ex aequo dicat: ad hoc obligaris et non obligaris: ad nihil obligamur.

2.º Ex vero non possunt deduci absurda. Atqui absurda sequuntur si tenemur stare obligationi aequae probabili ac libertas. Ergo... *Min.* prob. Sit aequae probabile debitorem solvisse et non solvisse, creditorem accepisse et non accepisse: si standum est obligationi, debitor ad solvendum, creditor ad non accipiendum tenebitur. Sed talis obligatio repugnat, cum moraliter impleri nequeat; imo si velit debitor implere inducit creditorem ad peccandum, ideoque ipse peccat.

3.º Nequit esse illicitum quod prudenter agitur. Sed prudenter sequitur voluntas libertatem et omittit obligationem aequae probabilem. Ergo... *Min.* prob. Prudenter sequitur voluntas ea, quae ratio prudenter probat, et prudenter dimittit quae ratio prudenter improbat. Sed ratio prudenter probat libertatem et prudenter rejicit obligationem aequae probabilem. Ergo... *Min.* ex definitione probabilem probabilis et ex argumentis nuperrime datis elucet.

158. II.º Pars. Deducitur a fortiori ex prima, nam si licitum et prudens est omittere obligationem, quae sit aequae probabilis ac est libertas, prudentius et liberius erit obligationem omittere si libertas est ipsa obligatio probabilior.

THESIS XVI.

Etiam cum obligatio est probabilior, et libertas solum sed vere probabilis licet sequi libertatem.

159. Paucis exceptis, si non theoretice saltem practice est thesis hodie communis; nam etiam illi, qui impugnant, licitum habent usum probabilissimi et concedunt neminem etiam confessorium posse poenitentes adigere ad relinquendas suas opiniones, nisi essent aperte improbables vel evidenter falsae (3).

(1) D. Thom. 1, 2, Q. 19, art. 5.—(2) *Ibid.* art. 4.—(3) Vid. I a croix de consc. n. 445; D'Annibale Summul. P. 1, n. 263. «Quae si ita se habent, recte scribebat Manhart. S. J. saeculo transacto: censeo rem totam denique ad licitum in praxi usum opinionum aequae probabilium esse reducendam, resectis illis appendicibus: opinio magis probabilis, opinio minus probabilis; opinio notabiliter magis probabilis, opinio notabiliter minus probabilis: quae

Prob. 1.º Cum obligatio est tantum probabilior et libertas vere probabilis, non constat certo legem ligare, seu lex est dubia, aliter destrueretur hypothesis, obligationem esse tantum probabiliorum. Atqui juxta antiquam Ecclesiae traditionem lex dubia non obligat. Ergo. *Min.* prob. a) ex SS. Patribus. S. Augustinus (ep. 54, ad *Januarium* c. 2) ut in rebus non certis vitentur contentiones inter fideles hanc regulam statuit: «Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse conviciatur, indifferenter est habendum.» Et de usu idolothorum: «si autem vel non esse scitur, vel ignoratur, sine ullo conscientiae scrupulo in usum necessitatis assumitur» cibus in idolio repertus. (Epist. 47, n. 6). S. Gregorius Nazianz. (ar. 39), novatianum quemdam reprehendentem secundas nuptias sic compellebat: «Quo argumento id confirmas? Aut rem ita esse proba; aut si id nequis, ne condemnnes. Quod si res dubia est, vincat humanitas et facilitas.» S. Hieronymus cum disputaretur suo tempore an esset irregularis bigamus, qui unam uxorem in infidelitate, alteram post Baptismum duxerat, licet opinio affirmans esset probabilis et communis ait: «interrogati a fratribus quid nobis videretur, respondimus, nulli praedjudicantes sequi quod velit (1).» b) Ex antiqua jam Ecclesiae praxi, quae sciens et volens, gradus probabilitatis non discernens permittit in praxi sequi opiniones probabiles faventes libertati. Sed non posset permittere, si esset certa obligatio standi legi probabiliori vel probabiliori, ut cum tutoristis contendunt probabilioristae; tum quia hoc esset agere contra conscientiam et peccare formaliter, tum quia saltem materialiter magna esset corruptela. Ergo. *Mag.* prob. 2) generatim: quia non damnavit tot ac praeclaros theologos (prob. seq. afferendos) qui inde a saec. XVI usque ad nostrum propositam thesim defenderunt. Innocentius XI pluries rogatus, ut damnaret propositionem. «Licitum est sequi opinionem minus probabilem pro liberta-

»appendices nonnisi ad tricas scholasticas et dissidia praesertim apud rerum non probe intelligentes in gravissimo conscientiae negotio facienda natae factaque esse videntur. Quid enim, obscuro interest, an duae sententiae invicem oppositae, quando agitur dumtaxat de licentia actionis, sint aequae probabiles, vel an una earum paulo plus, altera paulo minus probabilitatis habeat, modo utraque vere, solide ac comparative probabilis sit... ita ut in mutuo conflictu inconcussa stet, nec vincat aut enervari, queat?... Quod si una notabiliter magis probabilis sit, accedet ad classem probabilissimarum, quas sequi licere nemo dubitat: si clare et notabiliter minus sit probabilis, accedet ad classem tenuiter probabilium, quas sequi non licet: certe immensus non erit a periculo excidendi e finibus verae probabilitatis.» (De ingenua. indol. probabilissimi. Mig. curs. theolog. tom. 11, p. 1376.)

(1) Apol. adv. Rufin. l. 1, c. 7.

»te), quae sit vere probabilis,» numquam potuit adduci ut face-
ret (1). Cum Clemens. XIII an. 1761 proscriptisset undecim
propositionum plagulam, quarum 8.^a «Genuinus itaque no-
ster probabilismus qui nec morum corruptelam inducit, nec a
»S. Sede unquam fuit male notatus, origine sua thomisticus, pro-
»gressu aetatis jesuiticus, utpote a quo arctatus, emendatus, et a
»Jesuitis contra jansenianos fureros propugnatus fuit;» major
Poenitentiarius S. Alphonso M. Liguorio jussu et auctoritate Pontificis rescripsit: «non fuisse intentionis S. S. damnare
»propositiones in scholis catholicis controversas et quas multi ca-
»tholici defendunt (2).» β) Exemplis; Caelestinus III (3) ad
dubium, utrum mulier, quae se falso putabat viduam et vota solemnia
in monasterio nuncupaverat, teneatur redire ad monasterium post
mortem mariti, qui eam ad domum revocaverat, respondet: «Congruentius
ad salutem est, ut ad monasterium redeat, sed invitam credimus non cogendam.» Innocentius III (4) ad
dubium utrum separandi conjuges, qui proprium filium e sacro fonte
susceperant, respondet: «Nobis videtur quod non sint ab invicem
separandi.» Idem, conjugii impotentis (5) indulget triennale
experimentum. Eugenius IV vetuit inquietari graecos, qui uxores
adulteras dimittebant aliasque ducebant. Missionarii Provinciae
Paraquariae dubitabant, an barbari ad fidem conversi deberent
primam uxorem retinere, an alteri nubere possent? Aliis videbatur
primum matrimonium validum, aliis vero invalidum. P. Lugo oratore
interrogaverunt S. Pontif. Urbanus VIII, qui respondit: «Non sibi
videri speciali sua dispensatione opus esse;» ubi doctorum sententiae
utrimque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro
conditione locorum ac hominum barbaris «favorabiliores salva
interim utriusque partis auctoritate, sinerent doctis hominibus
sentiendi libertatem (6).» Hodie tandem permittunt Pontifices
lucrum in mutuo solo legis titulo, licet sententia concedens non sit
certo negante probabilior, c) Eandem viam sequuntur doctores
Ecclesiae teste S. Antonino (7): «B. Thomas in 4 tenet, quod post
lapsum in mortale, non oportet aliquem statim confiteri sub
praecepto, nisi in paucissimis casibus... Sed Hugo de S. Victore et
B. Bonaventura sunt in hoc contrariae opinionis... *neutra illorum opinio
reprobatur*, etsi B. Thomae opinio communius teneatur, quae tamen
minus »tuta videtur.» Deinde confirmat, «quod cum bona conscientia po-

(1) Manhart. l. c. 101.—(2) S. Alphonsi. l. 86.—(3) C. 12, de *Conj. Conj.*
—(4) C. 2, de *Cogn. spirit.*—(5) C. 5, de *frigid.*—(6) *Histor. Prov. Paraquariae*, a
P. N. del Techo.—(7) 1, P. Summae tit. 3, c. 10, §. 10.

»test quis tenere unam partem alicujus opinionis et secundum eam
»operari... praecipue quando quis adhibet diligentiam inquirendo
»nec invenit aliquid, quod eum sufficienter moveat ad hoc quod sit
»illicitum.» subjungendo: «Ulricus in summa dicit, quod si quis
»aliquo agendo dubius magis peritos consulat, de quo nullam ha-
»bet expressam auctoritatem, utrum ita sit an non, dummodo for-
»met sibi bonam conscientiam, etiamsi res aliter se habeat, quam
»id quod sentit et quod sibi consultum fuerit excusatur: quia fecit,
»quod potuit et Deus plus non requirit. Item ex responsis, quae vi-
»dentur data ab Alberto Magno, habetur, quod frater simplex vel
»quilibet homo cum salute potest sequi in consiliis quamcumque
»opinionem voluerit, dummodo alicujus Doctoris Magni opinionem
»sequatur. Hostiensis etiam dicit: ubi sunt diversae opiniones et
»diversa iudicia, semper humanior praeferenda et aequior. Guillelmus
»etiam in glossa Raymundi dicit, quod in capitibus juris ubi dubitant
»etiam sapientes excusabilis est ignorantia. Tamen si aliquis bona
»fide partem illam vel illam elegerit, non debet super hoc habere
»conscientiam nimis scrupulosam. Item Petrus de Palude... dicit: quod
»si confessor dubitaret; utrum illud, de quo confitens non poenitet nec
»confitetur, esset mortale et ipse confitens dicit, quod consilio peritorum
»illud fecit, de quibus ex scientia et vita probabile est, quod non
»consulerent nisi bene, illi iudicio se potest conformare. Idem videtur
»sentire Goffridus de Fontibus, in his scilicet opinionibus contrariis,
»quae tolerantur ab Ecclesia.»

160. 2.º Auctoritate DD. qui inde a saeculo xvi. sub propriis terminis
quaestionem theseos agitarunt. Suarez (1) ait esse doctrinam communem.
Terillus (2) numerat 140 DD. aique ante annum 1638 DD. omnes hanc
sententiam sequutos fuisse, et asserit pro contraria sententia vix esse
unum auctorem pro decem, qui sunt pro nostra. P. Alphonsus Sarasa (3)
enumerat 190 auctores, his plures addidit P. Casuedi in suo opere. «In
»selectiores controversias eris.» P. Vazquez et Valentia (4) vocant
illam communem; et ex tunc, fatente ipso P. Tyro Gonzalez, traxit
haec sententia ad se fere omnes theologos. Ex PP. Dominicis primarii
DD. hanc sententiam tenuerunt. Joannes a S. Thoma (5) ait: «hanc
»regulam censeo generalem et universaliter veram pro omnibus
»actionibus moralibus.» Illius Archiepiscopus Tapia et ipse habet hanc
sententiam et plures pro ea afferunt classicos auctores. Item Illus.
Araujo. Ban-

(1) De *Rel. tract.* 10, P. 4, c. 15, n. 21.—(2) Q. 22, n. 13.—(3) De *art. semp. gaudend.* P. 2.—(4) In 1, 2.—(5) 1, 2.º Q. 18, d. 12.

nez. (1): «De opinionibus prioris generis (utrum sit licitum vel illicitum) verum est posse hominem sequi probabilem opinionem, relicta probabiliori.» Didacus Alvarez (2): «Potest sequi opinio practice probabilis, relicta probabiliori... tenet hanc sententiam noster Medina et alii doctissimi Thomistae.» Quid plura? Primus qui sub propriis terminis asseruit probabilismum fuit Medina ab Alvarez citato (3): «Si est opinio probabilis, licitum est eam sequi, licet opposita probabilior sit.» Hanc sententiam communiter docuerunt thomistae usque ad medium saeculi xvii ex quo caeperunt omnes, partes tutiorismi vel probabiliorismi sequi (4). Unde ante hoc tempus fuit nostra sententia in pacifica possessione, a qua tamen non potuit acerrima licet impugnatione deturbari (5). Eam suam fecerant, ut colligit cl. Bouquillon (op. cit. de conscient. n. 300) plures Episcopi, Cardinales, etiam SS. Pontifices; repperant religiosorum ordines, nominatim Benedictinorum, Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Jesuitarum aliorumque; docuerant celeberrimos universitates non solum Hispaniae, sed Italiae, Belgii et Galliae; verbo admirerant absque ulla alicujus momenti repugnantia theologi cujuscumque scholae, instituti et nationis. Ex

(1) 2, 2.º Q. 10 a. 1.—(2) 1, 2. D. 80, n. 9.—(3) 1, 2, q. 19, art. 6.—(4) Plures auctores vide Lacroix, l. 1, n. 269; Stephanus des Champs quaest. Facti, c. 4. Ballerini, opus theolog. moral. V, 1, tract. 2, c. II, § 2.—(5) *Causae impugnationis fuerunt* a) Haeresis Jansenii, cum ipsa odium probabilismi ortum habuit, cum ipsa crevit, ipsam est conitatum, cum ipsa feliciter interit. b) Celebris controversia de auxiliis inter PP. Dominicanos et PP. Societatis Jesu, quae animos ad contraria sentiendum impellebat. c) Non satis solida aliquorum DD. probabilismi demonstratio, nec satis solida ipsius applicatio. *Modus impugnandi* plerumque fuit tum, a) veritati quaestionis, tum, b) aequitati et charitati contrarius, «diceris a multis non ipsam doctrinam impugari, sed invisam illam Societatem, quae praecipua ejus tautrix immerito habebatur.» (Vide Manhart, S. J. De ingenua. indol. probabilis, c. VII.) *Concina* inter alia (Storia del Probabil. Dis. 5, c. 5), dicit, probabilismum aperire viam ad omnes sectas, atque omnes homines in quacumque religione salvos facere. Bone Deus! *Efficulus impugnationis fuerunt*, a) ex una parte plures DD. praesertim Dominicanos et Augustianos, dereliquisse probabilismum; aliquos Praelatos tum singillatim, tum simul in conventu Gallorum (1682) ipsum damnasse. b) Ex altera multos in probabilismo permansisse Jesuitas nempe, Carmelitas et Franciscanos generatim; ejus sequaces ipsum accuratius definiisse et strenue propugnasse: aliquos experientia coactos et castris probabilioristarum ad castra probabilistarum transisse: alios ore tenus probabilioristas re et opere probabilistas fuisse. Sedes Apostolica abusus quidem probabilismi extirpare curavit, ad ejus substantiam intactam sollicite voluit, imo non defuerunt Pontifices, qui in scriptis privatis eam gravissimo assensu confirmarent. Ita Benedictus XIV. (De Syn. Dioec. l. 7, c. 11, n. 2). «In tanta opinionum varietate integrum erit Parocho eam sententiam amplecti quae sibi magis ariserit.» (Ex Bouquillon. n. 301.)

hac universali et certa consensione concludit laudatus auctor (ibid): a) probabilissimi doctrinam non esse pravam et falsam, sed sanam et veram; si enim fuisset falsa, minime fuisset a doctoribus communiter recepta, aut saltem Ecclesia eam non tolerasset. b) Non esse peregrinam et novam sed esse a Patribus traditione acceptam, sensui christiano perpetuo conformem, quamvis fatendum sit, ipsam aetatum decursu successive illustratam ac evolutam fuisse. c) Non esse alienam a mente Magistrorum scholae, praesertim S. Thomae: nam impossibile est, viros eruditissimos a ducibus quibus erant addictissimi, in quorum verba jurabant, unanimitur in re gravi recessisse. Haec summa animorum consensio eo magis miranda quod tunc acciderit quando erant innumeri viri summo ingenio praestantes; quando acerrima de rebus disputabilibus erant inter scholas catholicas dissidia; quando maxima vigeat inter familias religiosas aemulatio: quando omnimoda erat libertas theologorum ut sua scripta mutuo judicarent ac censuris afficerent: ea praecise demum aetate, quae inter omnes gloriatur sanctorum multitudine et catholica in concilio Tridentino morum renovatio. Caute igitur sunt legendi auctores aliqui Dominicani, qui (ut de convitiis taceam) doctrinam thesosis nostrae tamquam ab Ecclesia proscriptam traducunt.

3.º Rationibus. a) Ex D. Angelico (1): «Ad videndum autem quomodo liget (conscientia) sciendum est, quod ligatio metaphorice a corporalibus ad spiritualia sumpta necessitatis impositionem importat. Ille enim qui ligatus est necessitatem habet consistendi in loco, ubi ligatus est et auferitur ei potestas ad alia divertendi... Alia vero est necessitas conditionata, scilicet ex finis suppositione, sicut imponitur alicui necessitas, ut si non fecerit hoc, non consequatur suum praemium.» Haec necessitas voluntati imponi potest, ut scilicet necessarium sit hoc eligere, si hoc bonum debeat consequi, vel si hoc malum debeat vitare... Actio autem, qua voluntas movetur est imperium regentis et gubernantis... Ita se habet imperium alicujus gubernantis ad ligandum in rebus voluntaris illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales necessitate coactionis. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem in re aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in quam agit. Unde nec ex imperio alicujus regis, vel domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur: attingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per praeceptum aliquid, nisi mediante scientia illius praecepti...

(1) De veritate, q. 17, art. 3.
THEOL.—TOM. IV.—P. I.

»Si autem (aliquis) non teneatur scire (praeceptum), nec sciat; nullo modo ex praecepto ligatur, sicut in corporalibus agens corporale non agit, nisi per contactum: ita in spiritualibus praeceptum non ligat nisi per scientiam.» Atqui cum obligatio est solum probabilior non datur scientia praecepti seu certa cognitio ipsius. Ergo juxta mentem Angelici nulla est obligatio, standi obligationi libertate probabiliori, dummodo libertas sit vere probabilis. *Ma.* est evidens, *major* desumpta verbo ad verbum ex Angelico, qui semper scientiam opinioni opposuit: «Scientia enim cum opinione simul esse non potest simpliciter de eodem, quia de ratione scientiae est, quod id quod scitur existimetur esse impossibile aliter se habere; de ratione autem opinionis est quod id quod est opinatum existimetur possibile aliter se habere» (2, 2.^a Q. 1, art. 5.) (1). Praeterea ratio D. Thomae est perspicua ex terminis, nam si effectus nequit superare causam, obligationi ut incertae apprehensae, non potest respondere dictamen practicum rationis certo obligans ad obediendum legi, quemadmodum contendunt probabilioristae. Si reponunt imprudenter agere et peccare, eum qui relicta probabiliori securus, se committit probabilis discrimini peccandi, eos corrigam: b) ratione Ilmi. Tapia Archiep. Hispalensis dominicani (2); nemo tenetur ex praecepto operari quod melius est et securius, sed sufficit operari bonum et tutum. Atqui ita se habet obligatio probabilior respectu libertatis vere probabilis. Ergo ad illam non tenemur. *Minor* patet, nam tam opinio, quae stat pro obligatione, quam quae stat pro libertate vere et solide rationi congruit, totaque differentia inter magis et minus versatur. Atqui ratio est regula voluntatis ex qua ejus bonitas mensuratur, ut dicit D. Thomas (3). Ergo obligatio probabilior et libertas minus probabilis se habent ut melius et bonum, ut securius et tutum. c) Praeceptum non sat exploratum seu promulgatum, libere negari potest, ideoque non obligat. Sed obligatio quamvis probabilior, si libertas est probabilis, est praeceptum incertum non sat exploratum seu promulgatum. Ergo libere negari potest seu non obligat. (4) D. Thomas (5) quaerens: «Utrum discipuli sequentes diversas opiniones magistrorum excusentur a peccato erroris?» respondet: «Qui ergo assentit opinioni alicujus magistri contra manifestum Scripturae testimonium, sive contra id quod publice tenetur secundum Ecce-

(1) I. Alphons. M.ª Liguori (syst. mor. n. 76) «Quod sub nomine scientiae intelligitur probabilis notitia, haec est novi vocabularii nova significatio, dum philosophi omnes cum S. Thoma distinguunt opinionem a scientia, quae accipitur ut cognitio certa alicujus veritatis.»—(2) Caten. mor. doctrin.—(3) 1, 2.^{ae} Q. 19, a. 3.—(4) Suar. de Bonit. et Malit. d. 12, sect. 6, n. 8.—(5) Quodlibet. 3, ar. 10.

»siae auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.» Ergo ut quis teneatur aliquam doctrinam sequi, haec debet esse manifesta. Talis autem non est dum opposita est solide probabilis. d) Qui prudenter agit non peccat. Atqui sequens probabilem libertatem solida ratione innixus, prudenter agit. Ergo qui sequitur libertatem minus obligatione probabilem non peccat. e) Si teneremur ad probabiliorum obligationem, omnium conscientiae forent confusione et anxietate plenae. Sed hoc repugnat suavi Dei providentiae. Ergo non datur talis obligatio. *Maj.* prob. Quemadmodum debemus cognoscere quid sit honestum quia tenemur honeste agere, ita teneremur cognoscere et inquirere quid sit probabilius, si teneremur ad probabiliora. Jam vero, ad dignoscenda probabiliora oportet comparare ad invicem omnes rationes omnium opinionum circa quamlibet quaestionem incertam versantium, nulla opinione, nulla ratione cujuscumque opinionis voluntarie praetermissa. Opinionis de eadem re quandoque sunt quinque, decem et plures; imo non sufficit perpendere actuales, sed etiam possibles, nam inter posibles forsitan invenitur veritas, vel saltem probabilioritas. Numerandi etiam erunt DD. pro utraque sententia: verum quia forte unus valet pro centum, meritum cujusque pendendum erit, ut major probabilitas extrinseca prudenter definiatur. Insuper quoniam non omnia possumus omnes, quilibet christianus definire debet. Quomodo? An per sola momenta intrinseca, ut faciebat S. Augustinus (1)? an per extrinseca? an utrisque? Si per intrinseca, quis ut Augustinus? Si per extrinseca, quis adeo se bardum putabit, ut nihil rationis capere possit? Hoc autem admissio, omnes ad sapientiores consulendum tenebuntur. Si utrisque, quis erit finis consultationibus et anxietatibus (2)? Inde, ubinam invenietur sa-

(1) Epist. 19. «Alios ita lego, ut quantalibet sanctitate et doctrina praepolent, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabilis ratione, quod a vero non abhorreat; persuadere poterunt.»—(2) Incommoda practica et singulariora vide apud Lacroix, l. 1, n. 293. Roncaglia ait, «Probabiliora sequenda docuit me meus praeceptor, et ego pariter... eandem docui sententiam. Ad experientia vidi nihil ad praxim deservire: quis enim vel studendo, et praeceptum dum audit confessiones, potest omnia momenta utriusque partis librare, et inde definire: hoc est minus probabile, hoc probabilius? Hoc esset onus intolerabile.» (Theol. mor. tr. l. q. 1, c. 2.) Idem praxi «non sine magno animi moerore» videbat facere Gazaniga (De consc. prob. n. 137) nonnullos probabilioristas sui temporis, quos ita reprehendit: «Argumentum adversarii nostris suppeditatus... quo plerique imperito vulgo fucam facere solent... cumque plus moveant exempla quam verba, non facile dictu est, quot hac arte ad benigna probabilistarum castra perstrahantur... Sentiamus igitur ut probabilioristae, loquamur ut probabilioristae, sed quod magis nostrae aliorumque salutis proderit, secundum probabilioristarum principia operemur.»

cerdos tanta instructus scientia, qui sine periculo graviter errandi ac proinde peccandi possit confessiones fidelium excipere eorumque dubia tuta conscientia resolvere? f) Ad hominem, juxta adversarios et nos etiam, licet sequi opinionem probabiliorum faventem libertati. Atque opinio thesios nostrae favens libertati tum intrinsece ex argumentis hic 3.º datis, cum extrinsece ex auctoritate (n. 160.), praesertim si consideres nonnullos auctores adversae sententiae fuisse jansenianos, est probabilior. Ergo licitum est, etc.

161. Adversus thes. XX, obj. 1.º Scriptura (1) docet amandum esse Deum *«ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus, ex omni mente.»* Sed non ita amat qui cum obligatio est probabilis indulget suae libertati quamvis probabiliori. Ergo...

Resp. Explicio *major*. *Ex toto corde*, quatenus ad perfectum Deum amandum opus est, vitare omne peccatum certum sive mortale sive veniale: conc. Etiam peccatum speculative dubium materialiter possibile, observando leges dubias: neg.

Obj. 2.º Stante aequali probabilitate inter licitum et illicitum, non est ratio ut intellectus judicet unum prae alio. Ergo necessario manet dubius, ideoque nequit honeste agere ita affectus.

Resp. Dist. *anteq.* Non est ratio ut judicet unum prae alio reflexe, neg. Directe, subdist, si a voluntate moveatur, neg. Si non moveatur, trans.

Inst. cum P. Gonzalezio, voluntas nequit honeste movere intellectum ad assensum minus tutum. Ergo... *Anteq.* prob. Nullum praelucet in mente dictamen de honestate talis assensus, dum non constat de honestate objecti assensus. Atqui non constat de honestate objecti assensus, antequam intellectus assensum praebet parti minus tuta. Ergo voluntas, etc.

Resp. Neg. *anteq.* Ad ejus prob. dist. *maj.* Nullum praelucet, dictamen reflexum; neg. Directum subdist. Judicativum: conc. Apprehensivum; neg. Quomodo reflexe efformetur certa conscientia, infra dicemus.

Obj. 3.º Peccat formaliter qui non adimplet obligationem vere probabilem, nam practice dicit, et quidem prudenter: forsitan contra legem ago. Ergo si obligatio est saltem probabilis semper est adimplenda.

Resp. Neg. assumptum: ejus rationem dist. Practice et prudenter dicit; forsitan contra legem *obligantem* ago: neg. Non enim potest prudenter dici quod adversatur praxi Ecclesiae, Pontificum, SS. Patrum et DD. Contra legem non *obligantem*: subdist. Ita ut prudentius dicat, forsitan ago contra legem ullam: conc. Aliter: neg.

(1) Deuter. VI, 5; Luc. X, 27, etc.

162. Adversus thes. XXI, obj. 4.º *«Quam angusta porta, (ait Christus, et arcta via est, quae ducit ad vitam (1). Sed si licet omittere obligationem etiam probabiliorum erit valde spatiosa ac proinde ducet ad perditionem juxta verbum Domini. Ergo...»*

Resp. Via vitae est arcta eo quod leges dubiae observandae sint; neg. Eo quod leges ejus certae, v. g. justitiae, castitatis, etc., hominem solertem, sui vigilem, mundi contemptorem exigant, conc. Satis arcta et angusta est via ad caelum, si praeepta et leges, de quibus satis constat sancte observentur; eadem Veritas, quae vocat arctam et angustam portam dicit etiam: *«Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (2).»*

Probabilioristae aliqui, incipiendo a peccato Adami et Evae usque ad sententiam Pilati adversus Christum, aliqua facta ab Scriptura reprobata, nullis veris rationibus sed meris cavillis, contendunt usu probabilissimi excusari potuisse; at quisque videt haec argumenta nihili facienda, tum quia agitur de peccatis adversus leges certas, tum quia urgendo ipsa probabilioristarum cavilla, dici posset Adam aliosque ductos *probabilioritate* peccasse. Quid enim facilius in re morali, aliquem reputare probabilius quod alteri solum est probabile (3)?

Obj. 5.º SS. Patres volunt, nos operari juxta rei veritatem quantum possumus. Sed non operatur juxta rei veritatem quantum potest, qui obligationem probabiliorum libertate omittit. Ergo... *Maj.* prob. a) Ex S. Augustino (4) docente; summe vigilandum, summe curandum ne quod bonum est malum, aut quod malum est bonum esse credatur: item rejiciente (5) hoc principium: «Cum agit quisque quod ei videtur probabile, nec errat, nec peccat.» b) Cum Gregorio Naziano (6): «At plerisque secus videtur, iniquis. Quid vero mea interest, qui rei veritatem magis curo, imo «solum curo?» c) Ex S. Joanne Chrysost. (7): «Vulgi opiniones ne circumferamus, sed res ipsas expendamus; quomodo enim non absurdum propter pecunias aliis non credere... pro rebus autem amplioribus aliorum sententiam sequi simpliciter?» d) Cum S. Bernardo (8): «Ut interior oculus vere sit simplex, «duo illi arbitror necessaria, charitatem in intentione, in electione «veritatem.» e) Ex S. Bonaventura (9): «Dubia interpretatio praeepti est periculosa sicut pons semiputridus: voluntas bona «plana via, regia et secura debet incedere, relicta dubietatum di- «verticulis, quasi suspectis latronum semitis.»

(1) Matthae VII, 14.—(2) Matthae XI, 30.—(3) Vide Wirceburg. de oct. human. nn. 244, 245.—(4) De civit. Dei, l. 22, c. 23.—(5) L. 3. contr. academ.—(6) Or. 36, n. 7.—(7) Homil. 13, in 2, ad Corinth. h.—(8) Lib. de praecip. et disposit. c. 14, n. 35.—(9) Opusc. de relig. progres. process. 5, c. 12.

Resp. Dist. *Maj.* Quantum possumus moraliter ne in manifestum errorem et certam negligentiae culpam veniamus: conc. Quantum possumus etiam cum anxietate, ita ut obligationibus non certis constringamur, neg. *Min.* dist. Non facit quantum potest ut vitet culpam certam, neg. Dubiam, ignoratam, materialem tantum quam nemo praecipit vitare; conc. Si hoc ultimum intenderent SS. Patres, nec in casu libertatis obligatione probabilioris liceret omittere obligationem probabilem; nam lex certa vitandi culpam incertam et dubiam, totam vim suam obtineret, cum major libertatis probabilitas nullo modo auferat periculum materialiter peccandi.

Ad prob. *maj.* ad a) S. Augustinus in primo loco inculcat obligationem moralem et communem inquirendi veritatem; in secundo rejicit illud principium in sensu academicorum, qui multis ingerebant veri inveniendi desperationem non in sensu catholico probabilistarum. Ad b) S. Gregorius Nazianz. loquitur adversus suos obtractores, injuste eum ambitionis accusantes; quare veritatem quaerit, nihili faciens vanas hominum opiniones. c) S. Chrysostomus solum vult, non quoslibet esse audiendos doctores sed bonos et prudentes, ad meliores adeundos non obligat; ita loquitur respective ad ea, quae ex Scriptura et lege Dei sunt certa. Ad d) S. Bernardum et ipsum explicare debent adversarii, cum probabilioritate, quae etiam distat a veritate, contra legem utuntur. Ad e) S. Bonaventura rejicit interpretationes dubias cum praeeptum est clarum, unde illae redduntur improbabiles ut potius sint excusationes quam interpretationes.

S. Thomam non esse nobis contrarium satis prima rationis probatio evincit. Aliqua nihilominus S. Doctoris testimonia opponunt adversarii, ut probent ipsum fuisse nobis positive contrarium, sed frustra, tum quia omnia possunt in ipsos retorqueri, non enim eximit S. Doctor probabilioristas in locis objectis, tum quia non sunt ad rem, agit enim de ignorantia, dubio vincibili aut practico. Praecipuum locum vide supr. n. 142. 3.º

Obj. 6.º Qui sequitur libertatem minus obligatione probabilem imprudenter agit. Ergo peccat. *Antec.* prob. Qui operatur sine dictamine certo licitatis suae actionis imprudenter agit. Sed qui sequitur libertatem minus probabilem operatur sine dictamine certo licitatis suae actionis. Ergo... *Min.* prob. Licitum esse sequi opinionem minus probabilem legi contrariam non est certum: aliter probabilismus non esset systema sed doctrina omnino certa. Atqui ad hoc ut quis dictamine certo sequeretur libertatem minus probabilem, deberet esse certum, usum probabilissimi licere. Ergo...

Resp. Neg. *antec.* Ejus probationis *maj.* dist. sine dictamine certo vel directe vel reflexe: conc. Solum directe: neg. *Min.* dist. Operatur sine dictamine certo directe: conc. reflexe; neg. Ad prob. *min.*

dist. *maj.* Non est certum directe: conc. reflexe, neg. Item dist. prob. Non esset systema si esset certus directe et immediate: conc. aliter: neg. Ultimam *min.* dist. Deberet esse certum immediate et directe vel mediate et reflexe; conc. Praeice immediate et directe; neg.

163. Tota ergo solutio hujus aliarumque difficultatum ex efformatione reflexa dictaminis certi conscientiae pendet; id obtinetur ope syllogismi cujus ambae praemissae sint moraliter certae et ex quibus legitime dictamen ultimum conscientiae eruatur. Syllogismi enodantur applicatione diversorum principiorum moralium de quibus nemo prudenter dubitat: v. g. a) Non est imponenda aut necessario suscipienda obligatio, nisi de ea moraliter certo constet. Sed hic et nunc mihi non constat certo moraliter de obligatione, licet probabilis existat. Ergo licet mihi eam omittere. b) Quicumque operatur prudenter non peccat. Sed qui sequitur libertatem vere probabilem operatur prudenter, cum id faciat ductus ratione gravi digna viri sapientis. Ergo non peccat. c) Quod mihi probabilis est licitum, revera est tale; nam juxta communem doctorum sensum licet sequi in praxi quod probabilis est. Atqui hic et nunc mihi probabilis est licitum esse sequi hanc sententiam vere et certo probabilem. Ergo revera hoc est mihi hic et nunc licitum. d) Quod usum obtinet inter fideles pios et doctos si nullatenus ab Ecclesia reprobetur certo est licitum; aperte enim, repugnat sanctitati Ecclesiae, suo silentio et tacita approbatione morum corruptionem generatim permittere. Sed apud plures fideles pios et doctos est probabilissimi usus. Ergo usus probabilissimi certo est licitus (1). Attamen in praxi non opus est expresse efformare hos syllogismos, sufficit illos adstruere virtualiter, vel operari ex certa et bene fundata persuasione licitatis usus probabilissimi.

Obj. 7.º Imprudenter quis biberet vinum, quod probabilis iudicat veneno infectum, iudex injuste ageret ferendo sententiam juxta opinionem minus probabilem. Ergo a pari, cum quis omittit obligationem probabiliorem et sedet iudex in tribunali suae conscientiae.

Resp. Neg. paritatem, quia non agitur in exemplis propositis uti jam advertimus n. 156, not. III, de sola licitate vel illicitate actionis sed de damno proprio vel alterius, quantum possibile sit vitando.

Inst. Iudex, qui fert sententiam juxta opinionem minus probabilem prudenter operatur. Ergo non peccat omittendo sententiam probabiliorem.

Resp. Ita concesserunt aliqui auctores contra plures, antequam

(1) Confer. *Lacroix*, l. 1, n. 303.

Innocentius XI damnaret propositionem: «Probabiliter existimo iudicem posse iudicare juxta opinionem etiam minus probabilem.» Ast non satis solida ratione, ut demonstratur dist. *ante*. Prudenter operatur speculative; conc. Practice; neg. «Quamvis enim prudenter operetur, qui sequitur opinionem practice probabilem; non tamen prudenter operatur, qui sequitur opinionem tantum speculative probabilem, quando datur lex, seu conventio de sequenda probabiliori. Quare sicut non operatur prudenter nec licite Medicus adhibendo pharmacum minus probabile... ita nec iudex, quia datur in his omnibus obligatio sequendi, quod est probabilius ac tutius. Ideo in humanis actionibus licitum est sequi opinionem probabilem, omissa probabiliori... quia (tali usu bona fide adhibito) solum potest incidere in peccatum materiale, quod vitare non tenemur (aliter non possemus sequi opinionem probabilissimam omissa tutiori); at iudex per hoc quod sequatur opinionem minus probabilem, non per hoc vitat damnum colligantis, pro quo stat opinio probabilior: sicut medicus per hoc, quod det pharmacum minus probabile non vitat damnum aegroti (1).»

Obj. 8.º Si quando agitur de licito vel illicito potest adhiberi usus probabilismi, etiam licebit in materia fidei et religionis: quum non minus in uno quam in alia agatur de regula ducente ad ultimum finem. Sed in materia fidei et religionis non est licitus usus probabilismi ut ex Prop. IV inter damnatas ab Innocentio XI est clarum. Ergo...

Resp. Dist. *Maj.* Etiam in materia fidei liceret usus probabilismi, quoad religionem in communi sumptam, aut quoad propositiones clare revelatas aut ab Ecclesia definitas; neg. Quoad alia non sufficienter revelata et dubia: conc. Et contradist. *minore*. neg. *conseq.* Sola vera religio est evidenter credibilis et credenda, ideoque non potest de vera religione dubium invincibile esse prout requiritur ad usum probabilismi (2).

SCHOLION I.

De sufficientia iudicii objectivi probabilistis.

164. Opinio probabilis duplici modo potest esse in intellectu: subjective et objective. Subjective cum elicit actum seu iudicium opinativum; objective cum intellectus cogitat de opinione seu iudicio probabilis.

Dico: Ad usum opinionis probabilis, non debet

(1) Viva Thes. damnat. ab Innocentio XI, prop. 2.^a—(2) Vid. Viva, ibid. prop. 4.^a

opinio esse subjective in mente, sed sufficit ut sit objective seu reflexe.

Prob. 1.º Auctoritate DD. S. Augustinus (1) permittebat in die Coenae Domini ut non jeiuni Eucharistiam sumerent, licet ipse hoc non defenderet, sed probabile putaret, idem circa communionem quotidianam agebat. S. Thomas (2) usus est opinione suae opposita, ut defenderet licitum esse admittere pueros in religionem; nam ad solvendam difficultatem petitam quia «in his, qui eliguntur ad aliquam curam ecclesiasticam, oportet eligere meliores,» respondet inter alia: «Secundo quia hoc non conceditur ab omnibus, quod necesse sit eligere meliorem ad regimen praelationis, sed secundum quosdam sufficit eligere bonum.» S. Bonaventura (3) quaerens an S. Pontifex possit dispensare omnia vota, relatis tribus opinionibus, prima affirmante, duabus limitantibus subdit: «Quae istarum opinionum sit verior, fateor nescire, et easit quaelibet sustineri potest, ideo nullam assero. Si quis tamen velit hanc ultimam acceptare, non occurrat ei inconveniens manifestum ut dicitur.» Denique fere omnes DD. tenent non requiri ad usum alicujus opinionis, ut subjective mens adhaeret.

2.º Cum Platelli (4): «Vir doctus sequens opinionem alienam probabilem, sequitur iudicium peritorum ac prudentum eius submittendo suum, quod iudicat forte esse falsum: hoc autem est conforme rectae rationi et prudentiae legibus; adeoque prudenter agit et consequenter licite.»

3.º Ex eodem: «Variis casibus tenetur vir doctus operari juxta aliorum sententiam contra propriam ut: a) Si aliqui periclitentur salus proximi v. g. defectu absolutionis post data signa poenitentiae ante adventum Sacerdotis. b) Si a Superiore praecipitur.»

4.º Ex declaratione S. Poenitentiarum die 5 Julii 1831 statuente non esse inquietandum confessarium, qui quamvis non perpendat, sequitur opiniones S. Alphonsi, hoc solo ductus motivo, quod sedes Apostolica in illis nihil invenerit dignum censura.

SCHOLION II.

De iis, quae confundunt anti-probabilistae.

165. Postquam exposuerimus ea, quae sunt fundamentalia pro usu probabilismi, dum caetera minus principalia moralistis relinquimus, hic breviter colligemus notiones, quas anti-probabilistae confundunt; ita dissipatis nubibus clarior apparebit probabilismi licitudo. Itaque confundunt:

1.º Probabilitatem cum veritate. Sicut ex contradictoriis unum tantum est verum; ita volunt unum tantum esse probabile.

2.º Probabilitatem practicam cum dubio practico. Volunt practice dubitare eum qui practice probabiliter opinatur: at opinari et dubitare contradictoria sunt.

3.º Simultatem probabilistae objectivae cum si-

(1) Ep. 54, ad Januarium. — (2) Quodlib. 4, art. 23, ad 12. — (3) In 4, D. 38, ar. 2, q. 3.—(4) De consc. n. 155.

multate probabilitatis formalis. Volunt habere duo judicia contradictoria probabilia eum, qui iudicat duas opiniones esse probabiles.

4.° Probabilitatem cum laxitate. Volunt licitas esse laxas opiniones, si liceant probabiles. At inventores laxarum opinionum habebant eas ut probabiles.

5.° Probabilitatem speculativam cum practica. At speculative probabile saepe non est practice probabile, quia opponitur speciali virtuti, cui non opponitur speculative. Imo saepe quod est probabile speculative non est practice probabile.

6.° Probabilitatem practicam directam cum probabilitate practica reflexa. At potest aliquid esse directe probabile, et non reflexe, puta si votum emisisset sequendi tutiorem, non posset probabilem, probabiliorem vel probabilissimam practice ac directe sequi, quia reflexe esset improbabilis.

7.° Minus probabilem cum improbabili contra universam antiquitatem.

8.° Supponunt necessum esse assentiri directe opinioni ut illam sequamur, quod supra rejectum est.

9.° Confundunt denique aliqui eorum probabilitatem academicorum, quae excluderat inquisitionem veritatis, et erat merum libitum, cum probabilitate vera, cui nihil certum opponitur.

SCHOLION III.

De conscientia perplexa et scrupulosa.

166. **Nota.** Conscientia perplexa est illa, qua aliquis hic et nunc existimat utramque electionis partem esse peccatum, sive ponat sive omittat aliquam actionem, v. g. assistens die dominica infirmo de vita periclitanti existimat peccare tam si relinquit infirmum quam si sacrum non audit. Est vincibilis si deponi potest, invincibilis si deponi non potest.

Conscientia scrupulosa est apprehensio inanis et ex frivolis orta rationibus, ita ut suspicetur aliquid esse aut fuisse peccatum ubi nullum est. Qui hac conscientia laborat potest id cognoscere vel non, in dicendis supponimus scrupulosum cognoscere suum statum.

167. **Dico I.** Qui est invincibiliter perplexus si putat: a) unam electionis partem esse majus alia peccatum, debet eligere minus peccatum: b) si aequale peccatum pro utraque parte, potest eligere quodvis, et non peccat quamvis existimet se peccare.

Prob. 1.° Pars. Dicimus invincibiliter, nam si perplexitas est vincibilis, evidens est obligatio eam deponendi, quod si deponi non potest, eligere majus peccatum saltem quoad excessum malitiae esset libere eligere malum. Sed libere eligere quod malum apprehenditur est peccatum. Ergo... Qui imprudenter agit peccat. Atqui ex duobus malis necessariis imprudenter agitur majus. Ergo...

Prob. II.° Pars. Qui aequale peccatum pro utraque parte apprehendit, si est invincibiliter perplexus, ex una parte non potest vitare malum, cum teneatur hic et nunc unam vel alteram partem eligere; ex altera vero cum utraque pars appareat illi aequale mala, non tenetur unam partem prae altera omittere. Atqui ex hoc ultimo patet, eum posse eligere quodvis, et ex primo, non esse liberum in electione, ac proinde non peccare. Ergo qui perplexus aequale, etc.

168. **Dico II.** Qui cognoscit se esse scrupulosum potest, imo omnino oportet, ut agat contra dictamen conscientiae scrupulosae.

Prob. 1.° Qui in operabilibus sequitur dictamen viri prudentis recte agit et non peccat. Atqui communiter doctores sapientes et prudentes tenent scrupulosum posse agere contra dictamen propriae conscientiae sive ex consilio, sive ex mandato confessarii. Ergo...

2.° Qui noscit se esse scrupulosum, agens contra dictamen suae conscientiae scrupulosae, prudenter agit, despicit enim dictamen levibus et contemnendis motivis fundatum vel vanam peccati apparentiam.

Quod vero oporteat contra conscientiam scrupulosam agere, facile ostenditur: nam scrupuli, animi tranquillitatem turbant, illumque disponunt ad desperationem vel fatuitatem.

Reliqua ad praxim spectantia lege in auctoribus Theologiae Moralis.

CAPUT III.

De peccatis.

ARTICULUS I.

De peccato actuali.

THESIS XXII.

Actus humanus, cum est factum, dictum aut concupitum contra legem aeternam, constituit peccatum.

169. **Nota.** I. Varia est peccati acceptio in sacris Litteris. 1.° pro poena peccati: «Portabunt ambo peccatum suum, sine liberis morientur (1).» 2.° pro effectu peccati et causa novi peccati: ut Paulus (2) de concupiscentia: «Jam non ego operor illud, sed quod habitual in me peccatum;» quia, ait Tridentinum (3): «ex peccato est, et ad peccatum inclinatur.» 3.° pro materia peccati, ita Moyses (4):

(1) Lev. XX, 20.—(2) Rom. VII, 17.—(3) Sess. 5, decret. de pecc. origin.
—(4) Deuter. XI, 21.